

Kennisinstituut Duurzaam Verpakken

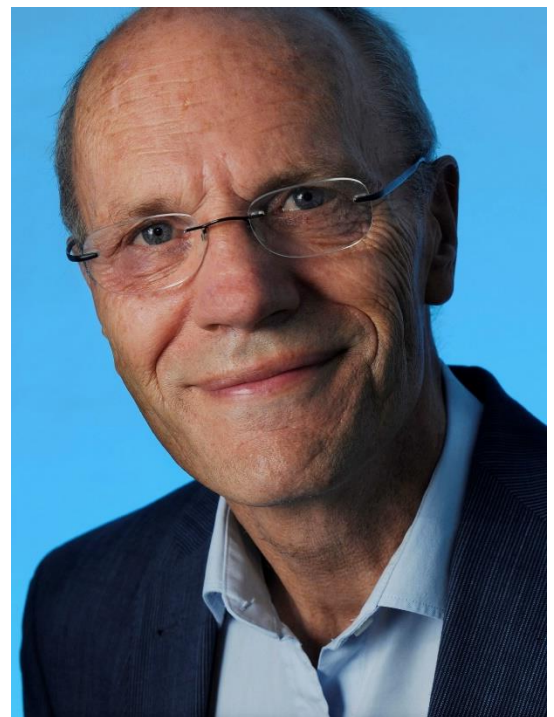
‘Maak afvalscheiding vooral simpel, dat werkt het best’

Cees Midden, emeritus hoogleraar Human Technology Interaction
Verantwoordelijk voor deelonderzoek naar consumentengedrag

Als burgers het inzamelsysteem voor plastic verpakkingsafval niet snappen, wordt het geen succes. Als consumenten minder plastic verpakkingen kopen, zullen producenten zich aan die trend aanpassen. Voor een beter sluitende kunststofkringloop is het dan ook essentieel dat bedrijven en beleidsmakers de consument overtuigen van hun keuzes.

Cees Midden, expert in de beïnvloeding van duurzaam gedrag bij de TU Eindhoven, deed voor het KIDV onderzoek naar de houding van consumenten ten opzichte van inzamelsystemen voor plastic afval. Dat zijn er in Nederland drie: bronscheiding, nascheiding en statiegeld. Consumenten blijken zeer gehecht te zijn aan het statiegeldsysteem, maar staan ook niet negatief tegenover de andere systemen.

Een vraaggesprek over routines, maatschappelijke weerstand en de ergonomie van het scheiden met een hoogleraar voor wie consumentengedrag geen geheimen kent.

Wat zijn de grootste verschillen in hoe burgers de drie inzamelsystemen ervaren?

In het algemeen kun je zeggen dat drie argumenten de houding van burgers ten opzichte van een inzamelsysteem bepalen. Ten eerste zijn persoonlijke effecten belangrijk. In hoeverre vinden ze de taak die op hun bordje ligt vervelend? Daarin speelt niet alleen het gemak een rol, maar ook de persoonlijke norm: willen bijdragen aan een beter milieu, een goede burger willen zijn. Ten tweede wegen sociale effecten mee, bijvoorbeeld de bewustwording van afval als een maatschappelijk probleem. Ten derde spelen de milieueffecten van het inzamelsysteem een rol; daarbij moet je denken aan het behoud van grondstoffen of het voorkomen van zwerfafval. Daarnaast wordt de houding van burgers bepaald door het vertrouwen dat ze hebben in actoren die betrokken zijn bij de inzameling.

Dit onderzoek laat zien dat mensen het systeem van nascheiding als redelijk neutraal beoordelen. We zien hierbij veel verschillen in houding, mede omdat nascheiding nog relatief onbekend is, er is

een gebrek aan ervaring. Mensen met een relatief zwakke persoonlijke norm om zelf bij te dragen aan duurzaam afvalbeheer, met weinig vertrouwen in het gedrag van medeburgers en veel vertrouwen in de prestaties van afvalbedrijven hebben een positieve houding tegenover nascheiding. De gedachte is dan: 'Mensen gaan toch hun plastic afval niet scheiden, dus die taak kunnen we beter bij de overheid neerleggen'.

Bronscheiding beoordelen mensen behoorlijk positief. Vooral de verwachte milieueffecten (het behoud van grondstoffen en het tegengaan van zwerfafval) zorgen voor een positieve houding. Bij dit systeem speelt de persoonlijke norm om bij te dragen aan een beter milieu ook een rol en is het vertrouwen in medeburgers groter: die zouden ook hun steentje willen bijdragen aan een oplossing voor afval als maatschappelijk probleem, een probleem dat de overheid niet in zijn eentje kan oplossen.

Burgers staan het meest positief tegenover het statiegeldsysteem. Ze verwachten voordelen op milieugebied en ervaren het niet als lastig om lege flessen naar de supermarkt te brengen. Het is een handeling die is ingebed in de routines van het dagelijks leven. We gaan een handeling vooral vervelend vinden, als we er teveel bij na moeten denken.

Consumenten kunnen wel goed omgaan met een verandering van het inzamelsysteem, laat uw onderzoek zien.

Inwoners van een gemeente met bronscheiding staan niet per se negatief tegenover nascheiding. Andersom geldt hetzelfde. Maar het blijft nodig om een verandering van inzamelsystemen goed te begeleiden en te laten aansluiten bij wat mensen belangrijk vinden. En het is van belang om burgers niet te overvragen; zolang je inzamelsystemen simpel houdt, gaat het goed.

Voor een overgang naar meer nascheiding is transparantie belangrijk. Voor veel mensen is nascheiding een black box: het afval wordt opgehaald en het verdwijnt in een zwart gat, je moet maar hopen dat er iets goeds mee gebeurt. Afvalbedrijven moeten hier duidelijk laten zien wat er met het afval gebeurt, dat het niet op één hoop wordt gegooid en verbrand, maar dat nascheiding past in de recyclinggedachte. Daarmee kan een afvalbedrijf laten zien dat het dezelfde doelen heeft als de burger – zo veel mogelijk materialen behouden in het proces – en deze ook kan verwezenlijken. Dat versterkt het vertrouwen.

Bij een overgang naar meer bronscheiding moeten gemeenten het hun burgers vooral makkelijker maken. In de ergonomie van het scheiden kan nog veel worden verbeterd. Goed ontworpen afvalbakken, makkelijk te openen, niet met zo'n zware klep; afvalbakken dichtbij huis, genoeg ruimte in en om huis met goed bruikbare bakken om in staat te zijn je afval te scheiden. Als de fysieke omgeving en de techniek het verkeerde gedrag oproepen, heb je er een hels karwei aan om dat recht te zetten.

Hoe kun je consumenten het beste betrekken bij het verder sluiten van de kunststofketen?

Bij bronscheiding speelt het vertrouwen in medeburgers een belangrijke rol in acceptatie van het systeem. Dat vertrouwen zou je kunnen vergroten door mensen beter te informeren over wat anderen bijdragen, door meer controles uit te voeren, maar ook door financiële prikkels toe te voegen. Dat is een heel gerichte aanpak om het vertrouwen in medeburgers te vergroten. Zo'n prikkel stimuleert anderen om deel te nemen in het systeem, kijk maar naar statiegeld.

Bij nascheiding draait het veel meer om vertrouwen in degenen die het afval verwerken. Die moeten meer duidelijkheid geven over waarom nascheiding een goed systeem is. Informeer de burger beter over wat er met zijn vuilniszak wordt gedaan. Dat is sowieso een aanbeveling uit dit onderzoek: laat

mensen zien wat er wordt bereikt met de inzameling van plastic verpakkingsafval. Dat maakt tastbaar waar we het voor doen.

Uit uw onderzoek blijkt dat consumenten die thuis hun plastic afval apart inzamelen niet per se duurzaam gedrag vertonen op andere terreinen, bijvoorbeeld bij aankopen in de supermarkt. Waarom is dat opvallend?

Om het belang van bronscheiding te onderstrepen, is vaak één van de argumenten dat het burgers bewust maakt van de hoeveelheid afval die ze produceren. Dat zou hen motiveren om bewuster producten in te kopen en zwerfafval te vermijden. Maar zo werkt het niet, mensen handelen niet vanuit één overheersend motief. Gedrag komt niet alleen door bewustwording tot stand, maar wordt ook bepaald door sociale (verwachten mijn burens dat ik mijn afval netjes scheid?) en omgevingsfactoren (afstand tot de PMD-container, opslagmogelijkheden thuis).

Bovendien wordt aankoopgedrag in de supermarkt vooral bepaald door routines. Mensen willen er zonder veel nadenken hun dagelijkse boodschappen doen. Die routines worden niet zozeer aangestuurd door persoonlijke motivatie, als wel door de omgeving.

Waarom is dit consumentenonderzoek uniek in zijn soort?

Er is nauwelijks onderzoek gedaan naar inzamelsystemen die gebruik maken van nascheiding. Het vergelijken van consumentoordelen over inzamelsystemen voor plastic verpakkingsafval is ook nieuw, evenals het leggen van een link tussen deze systemen en het koopgedrag van consumenten of het voorkomen van zwerfvuil. We hebben bovendien niet alleen beschreven wat er gebeurt in de verschillende inzamelsystemen, we hebben ook gezocht naar verklaringen voor bepaald gedrag. Ik denk dat andere landen ook hun voordeel kunnen doen met de onderzoeksresultaten. Die bevatten heel veel informatie over de voorkeuren van burgers ten aanzien van afvalscheiding en wat je eraan kunt doen om die te veranderen. Die gegevens zijn internationaal toepasbaar.

Welke ketenpartijen kunnen hun voordeel doen met dit onderzoek?

Voor de inrichting van de kunststof verpakkingsketen de komende decennia is de consument een belangrijke schakel. Ik denk dat politiek en industrie niet om de consument heen kunnen. Ze zijn nodig voor beleidsacceptatie; het zijn tenslotte degenen die stemmen. Als je die niet kunt overtuigen van het nut van het gekozen inzamelsysteem, dan heb je een probleem. Het zijn ook degenen die verpakte producten kopen. Als de consument minder plastic verpakkingen koopt, moet de producent daar ook wat mee.